

JANAKKALA
Virala
Arkeologinen tarkkuusinventointi
Kotimäki tilan 165–436-4-89
määräalalla
2020

Johanna Rahtola
Hannu Poutiainen
Tomi Kuljukka

Tilaaja: Janakkalan kunta

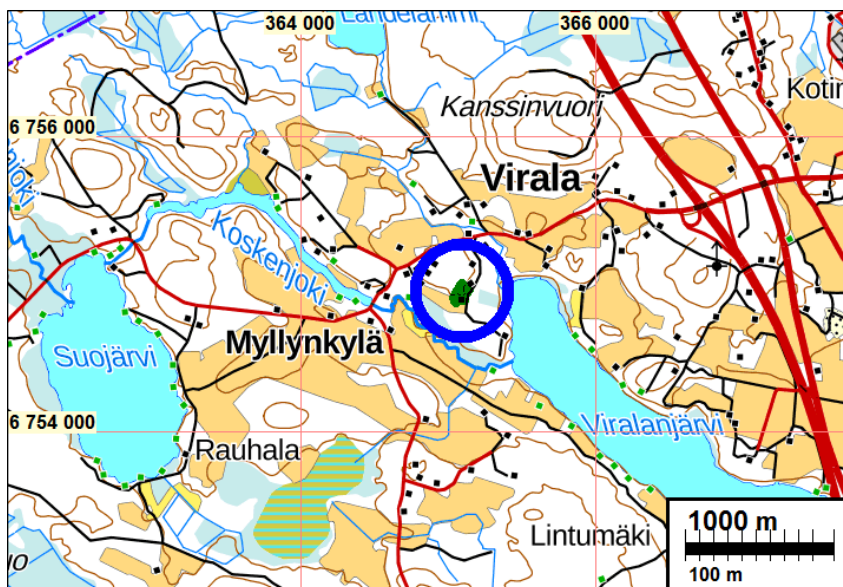
Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Vanhoja karttoja	4
Arkeologinen koekaivaus	5
Päätelmiä	7
Tulos	7
Lähteet	8
Koekuopat	8
Kuvia	9

Kansikuva: Tutkittavan alueen itäosaa Saarelantien länsipuolella. Kuva pohjoiseen.

Perustiedot

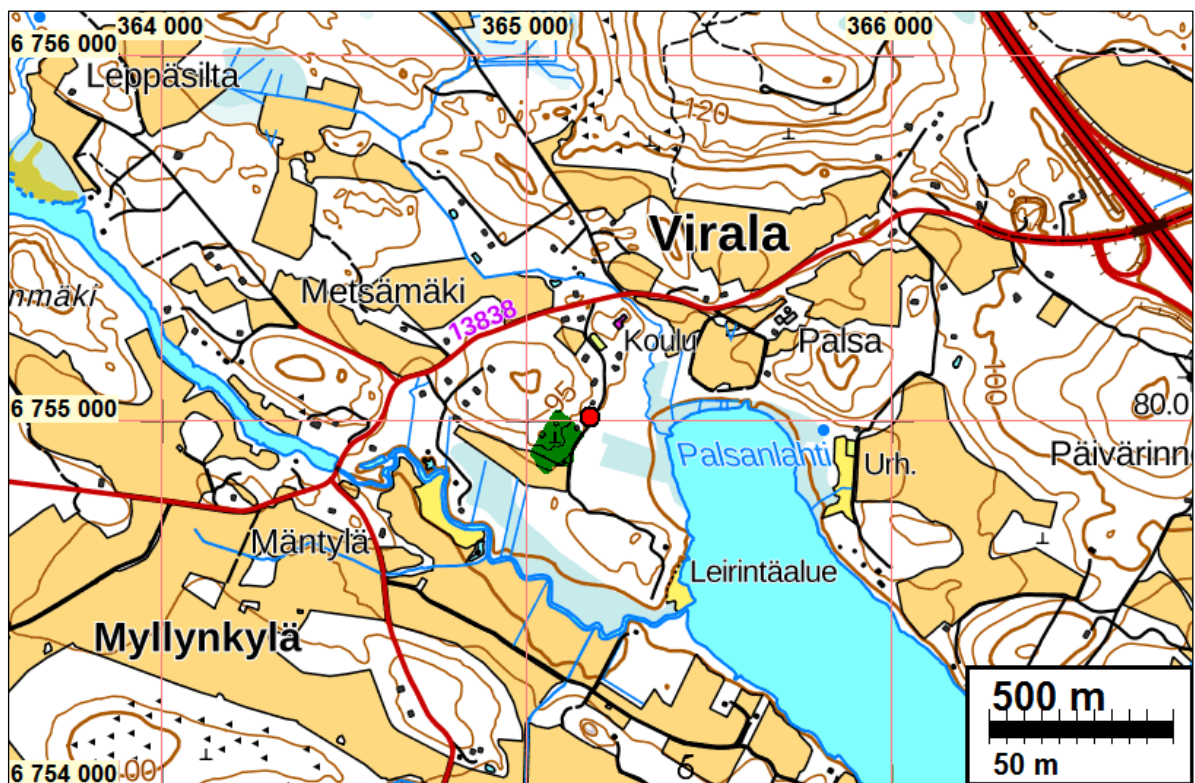
- Alue:** Janakkala Virala. Kotimäen tilan (165–436-4-89) määräala ja sinne suunnitellut uudet rakennuspaikat.
- Tarkoitus:** Selvittää ulottuuko ko. kiinteistön koillispuolella oleva kivikautinen asuinpaikka *Palsanlahti* (mj.tunnus: 165010013) rakennettavaksi suunnitellulle alueelle sekä selvittää onko alueella muita arkeologisia suojelukohteita.
- Työaika:** maastotyö 6.8.2020.
- Tilaajat:** Janakkalan kunta.
- Tekijät:** Mikroliitti Oy, Johanna Rahtola, Hannu Poutiainen ja Tomi Kuljukka.
- Tulos:** Maastotutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteella *Palsanlahti* (mj.tunnus: 165010013) kivikautinen asuinpaikka ei ulotu tutkitulle alueelle. Alueella todettiin rakennuksen kivijalka ja kivi-tiilirakenteen jäännökset. Maastohavaintojen ja historiallisen kartta-aineiston perusteella ne liittyvät aikaisintaan 1800-luvun lopulla paikalla olleeseen torppaan, mutta voivat liittyä myös paikalla 1950–90 –luvuilla olleeseen asutukseen. Historiallisen ajan kulttuurikerrosta paikalla ei todettu.

Tutkimusalue vihreällä sinisen rajauksen sisällä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta elokuussa/syyskuussa 2020, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 8/2020. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoomatunusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

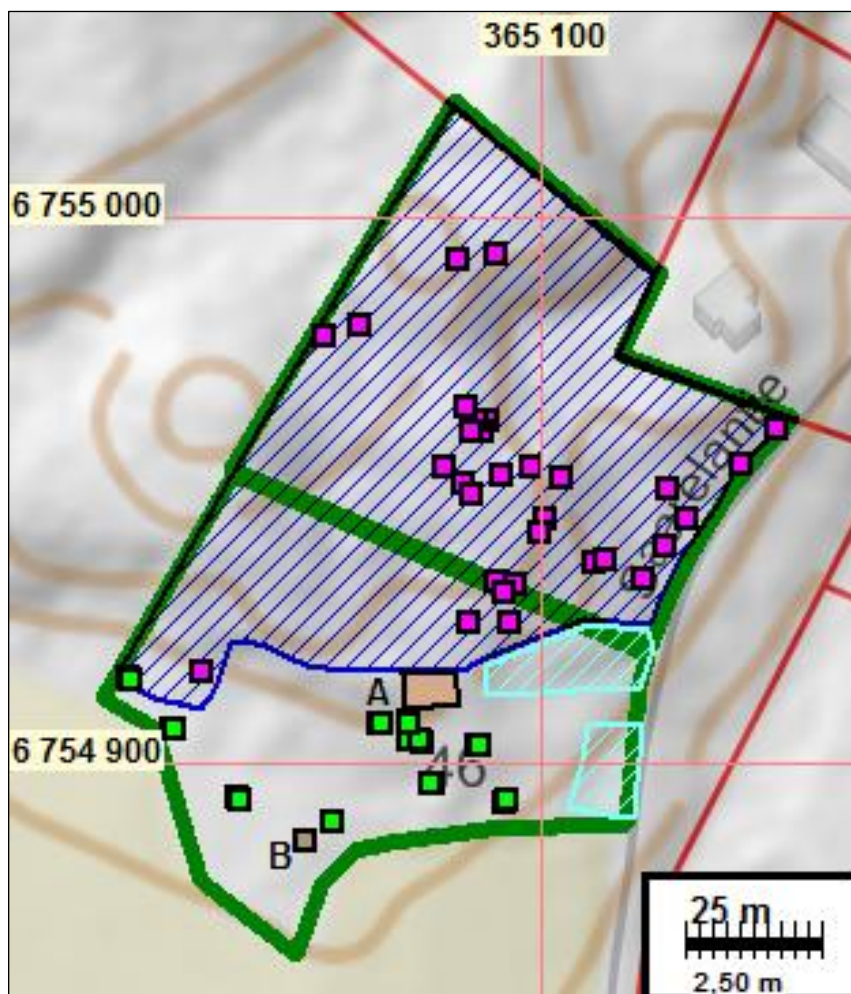
Yleiskartat

Tutkimusalue vihreällä. Punainen pallo = Palsanlahti (mj.tunnus: 165010013) kivikautinen asuinpaikka

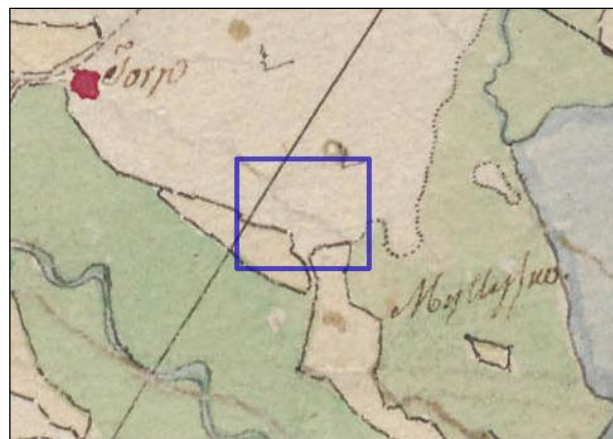
Tutkimusalue sinisen rajauksen sisällä ilmakuvassa. Punainen pallo = Palsanlahti (mj.tunnus: 165010013) kivikautinen asuinpaikka. Alueen pohjoinen osa on metsää, eteläinen osa purettujen rakennusten ja vanhan pihamaan aluetta. Alueelle on suunnitteilla kaksi rakennuspaikkaa jotka siis rajattu sinisellä.

Havainnot ja koekuopat

- = koekuoppa, jossa luontainen maa, hiekkamoreenia
- = koekuoppa, jossa sekoittuneet maat tai täyttömaa, pihamaan ja pihatien alue.
- = rakennuksen perustus (A) kiveyksen jäänne (B)
- = risukasa
- = laikutettu alue, jolla tehtiin pintapöimintää
- = tutkimusalueen rajaus

Vanhoja karttoja

Oikea. Alue sinisen rajauksen sisällä vuoden 1798 kartalla. Alueelle ei ole merkitty rakennuksia. Vasen. Ote pitäjänkartasta vuodelta 1842 paikalla ei ole rakennusta.

Vasen. Ote vuosina 1872, -75–84 laaditusta Senaatin kartasta. Paikalle on merkitty torppa. Oikea. Ote vuoden 1956 kiinteistön lohkomiskartasta. Alueen eteläosassa teitä, alueelle ei ole merkitty rakennuksia.

Tutkimusalue, suunnitellut tontit rajattu vihreällä vuoden 1996 peruskartalla. Paikalle alueen eteläosaan on merkitty kolme rakennusta.

Arkeologinen koekaivaus

Janakkalassa Viralassa Kotimäen tilalle (165–436-4-89) on suunnitteilla uusia rakennuspaikkoja. Hämeenlinnan kaupunginmuseo – Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo antoi hankesuunnitelmasta lausunnon Janakkalan kunnalle 13.7.2020 (HML/3152/12.03.03.08/2020). Lausunnonssa todetaan, että Kotimäen tilan koillispuolella sijaitsee kiinteä muinaisjäänös, *Palsanlahti* (mj.tunnus: 165010013), kivikautinen asuinpaikka. Museoviraston rekisterissä sillä on yhteen koordinaattipisteeseen perustuva raja. Rakennettavan alueen läheisyydessä, lähimmillään noin 20 etäisyydellä on todettu vuonna 2001 tehdyissä arkeologisissa tutkimuksissa kivikautisia löytöjä. Lausunnonssa todetaan, että kivikautinen asuinpaikka voi tällä perusteella ulottua suunnitellulle rakennettavalle alueelle. Rakennettavalla alueella esitetään lausunnonssa tehtäväksi arkeologinen koekaivaus, jossa selvitetään jatkuuko kivikautinen asuinpaikka kyseiselle alueelle. Janakkalan kunta tilaisi tarvittavan arkeologisen tutkimuksen Mikroliitti Oy:ltä. Johanna Rahtola, Hannu Poutiainen ja Tomi Kuljukka tekivät tutkimuksen maastotyön 6.8.2020 tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa.

Alue sijaitsee Viralassa Viralanjärven Palsanlahden länsipuolella Saarelantien länsipuolella. Tutkimusalueen koko on noin 1 ha. Alue sijaitsee korkeustasojen n. 90–85 m välisellä alueella. Muinainen Viralanjärven ranta on ollut n. 83–84 m korkeustasolla. Esihistoriallisia, rantasidonaisia asuinpaikkoja voi siis alueella sijaita n. 83- 86 m välisellä alueella.

Alue on suurelta osin jyrkähköä kivikkoista metsäaluetta. Alueelta oli hiljattain hakattu metsä pois. Suuremmat puut oli viety pois. Risut oli kasattu kahteen suureen aumaan. Toinen auma sijaitsee tutkittavan alueen kaakkoisnurkalla ja toinen alueella johtavan pihatien pohjoispuolella. Aumojen peittämä ala oli yhteensä noin 500 m. Alueen eteläsin osa on tasaisempaa aluetta. Tällä osalle tutkittavaa aluetta on ollut taloja vuosien 1962, -79, -89 ja -96 peruskartoilla. Aluetta kuvaavien historiallisten karttojen paikalla ei ole ollut rakennusta vuoden 1798 isojakokartalla, eikä vuoden 1842 pitäjänkartalla. Vuosina 1872, -75–84 laaditulla Senaatin kartalla paikalla on torppa. Vuoden 1956 lohkomiskartalla paikalla ei ole rakennuksia. Kartalle on merkitty alueen eteläosaan on kaksi pienempää tietä. Paikallisen asukkaan kertoman mukaan kyseisellä paikalla on ollut Evan torpaksi kutsuttu paikka, sekä jonkinlainen paja. Paikallisen asukkaan osoittaman pajapaikan ympäristössä todettiin runsaasti tiiltä ja hiiltä, ei kuitenkaan mitään rakenteita.

Maastossa aluetta tarkasteltiin kattavasti silmänvaraisesti. Hakattu metsäalue oli hiljattain laikutettu, mikä tarjosi hyvät olosuhteet ns. pintapöiminnälle. Laikutettu ja siten pintapöiminnällä tutkittu alue kattoi tutkimusalueesta noin 2/3 suuruisen osan. Laikutetulle alueelle tehtiin myös koekuoppia ja koepistoja, joiden koko vaihteli noin 30 cm x 30 cm – 50 cm x 50 cm kokojen välillä.

Vielä 1990-luvulla asutetulla osalla aluetta maasto todettiin kauttaaltaan muokatuksi. Vuoden 1956 kartalle merkitty tien tiepohja oli maastossa selvästi todettavissa. Muutamassa kohdin ”vanhan piha-alueen” kohdilla suuri koneellisesti kaivettu kuoppa, josta maata oli viety pois. Alueella on jonkin verran metalliromua, autonrenkaita yms. mutta ei varsinaisesti purkuromua. Mikä osaltaan kertoo siitä, että purkujätteiden siivoaminen on ollut hyvin tehokasta. Alueelle tehdyt koekuopat vahvistivat silmänvaraisesti tehtyjä havaintoja. Koekuopissa todettiin muokkauskerros lähes olemattomaksi, maa oli sekoittunutta, puhdasta savea tai täyttömaata. Sekoittuneessa maassa todettiin tiiltä, joitakin paloja punasavikeramiikkaa, lasia (lasi selvästi modernia). Löytöjä ei otettu talteen. Mitään viitteitä ehjistä esihistoriallisesta tai historiallisen ajan kulttuurikerroksesta ei todettu.

Täysin muokatun alueen ja laikutetun metsäalueen rajalla oli lohkotuista kivistä tehty kivijalka (n. 9 x 11 m). Rakennuksen kivijalan sisällä oli betonista romua ja mahdollisesti tiilistä tehdyn tuliskan/piipun jäänteitä. Rakennuksen kivijalan jäännös on ollut aivan v. 1956 kartalla näkyvän rakennuksen pohjois puolella. Kivijalan ympäristössä oli runsaasti tiiltä. Lähistölle tehdyissä koekuopissa sekoittunutta maata ja täyttömaata.

Kivijalan jäännös hakatun metsän ja purettujen talojen välisellä alueella.

Maiden kuorimiselta oli säästynyt muutamia maastokohdat jossa kasvoi suurempia puita. Alueen eteläosassa vanhan pellon laidalla puun juurakossa todettiin kiviä ja tiiltä. Kekoon tehdyssä koekuopassa todettiin lohkokiviä rivissä, jonka päällä tiilirivi. Rakenteen koko noin 4 x 3 m. Keon toiseen laitaan tehdyssä kuopassa oli lasia, suhteellinen nykyaikaisen näköistä hillopurkki yms. Keon ympärille tehdyissä koekuopissa todettiin sekoittunut savinen maa, jossa oli jonkin verran tiiltä ja modernia lasia. Mitään selvästi vanhempaa ajoitettavaa löytöateriaalia ei koekuopissa tai pintamaiden tarkastelussa todettu.

Puun kohdalla, juurella kiveys. Kummun päältä poistetun maan alta tuli esiin kiveystä ja tiiltä.

Päätelmiä

Maastossa aluetta tarkasteltiin silmänvaraisesti arvioiden kivikautisen asuinpaikan löytymiselle potentiaalisia maastokohtia. Alueen pohjoisosa on jyrkähköä kivikkoista metsä, jossa puusto, joka hiljattain hakattu ja alue laikutettu. Kivikautiselle asuinpaikalle potentiaalisilla korkeustasoilla n. 84,5 – 86 m välillä ei todettu mitään asuinpaikalle sopivan oloista maastokohtaa metsäisellä osalla aluetta, sellaista maastokohtaa ei ollut muillakaan korkeustasoilla tutkittavan alueen osalla. Maastomuodoiltaan sopivammalle vaikutti tutkimusalueen etelä-kaakkoisosa. Tällä osalla alueella on ollut rakennuksia ainakin vielä 1990-luvun lopulla. Silmänvaraisella tarkastelulla ja koekuopista tehdyillä havainnoilla saatettiin kuitenkin todeta alue kauttaaltaan kaivetuksi ja muokatuksi. Asuinrakennukset on purettu hiljattain, missä yhteydessä alueelta on viety maata pois. Aikaisemmasta asutuksesta jäljellä oli rakennuksen kivijalka ja pienialainen kiveys. Historiallisten karttojen perusteella paikalla ei ole ollut rakennuksia vuoden 1798 kartalla tai vuoden 1842 pitäjänkartalla eikä vuoden 1956 lohkomiskartalla. Paikalle on merkitty torppa vuosien 1872–75-84 mittauksiin perustuvalla Senaatin kartalla. Vuosien 1962- 96 peruskartoilla alueen etelä-osassa on kaksi rakennusta. Todetut jäänteet voivat mahdollisesti liittyä v. 1872–75-84 torppaan tai v. 1962- 96 asutukseen. Koekuopista ja kivijalan ja kivirakenteen ympäristöön tehdyistä koekuopista ei näiden ajoitukselle saatu selvyyttä. Muokatulla piha-alueelle tehdyissä koekuopissa sekoituneessa maassa oli punasavikeramiikka, mikä voi liittyä 1800-luvun lopussa paikalla olleeseen torppaan. Toisaalta punasavikeramiikkaa on ollut käytössä pitkälle 1900-luvun puolelle ja on käytössä edelleen. Paikalla todetut rakenteet ja löytöaineisto voivat liittyä paikalla v. 1962- 96 olleeseen asutusvaiheeseen.

Tulos

Alueella ei todettu mitään viitteitä kivikautisesta asuinpaikasta ja näin ollen maastotutkimuksen perusteella voidaan todeta, että alueen koillispuolella oleva *Palsanlahti* (mj.tunnus: 165010013) kivikautinen asuinpaikka ei ulotu tutkitulle alueelle. Paikalla todettiin kivijalka ja kiveyksen jäänte, ei kuitenkaan mitään viitteitä historiallisen ajan kulttuurikerroksesta. Todetut rakenteiden jäänteet voivat liittyä paikalla 1800-luvun lopulla olleeseen torppaan tai vuosien 1950–90 asutukseen. Tutkitulla alueella ei siis ole kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä muita, suojeltavaksi katsottavia arkeologisia jäännöksiä.

3.9.2020

Johanna Rahtola
Mikroliitti Oy

Lähteet

Peruskartta 2131 08 Hyvikkälä v. 1962, - 79, -89, -96. Maanmittauslaitos.

Pitäjänkartta 2131 08 Janakkala v. 1842. Maanmittauslaitos.

Senaatin kartasto 1872, -75–84. Vanaja XIV 27. Maanmittauslaitos.

Charta öfver Wirala Frälse Bys Ågor Belägne uti Tavastehus Län Nedre Hollola Härad och Janakkala Sockn 1798. Maanmittauslaitos.

Ruuska, Aleksi 1956. Kartta Saarelan tilan RNo 4/70 kaikista tiluksista Janakkalan kunnan Viralan kylässä Hämeen lääniä. Maanmittauslaitos.

Koekuopat

Nro	N	E	Huomiot
1	6754889	365062	sekoittunut, alla savi. Löydöt: punasavikeramiikka, lasi
2	6754906	365033	savi, tien pohjaa
3	6754916	365038	hiekkamoreeni
4	6754893	365094	sekoittunut, alla savi
5	6754896	365080	sekoittunut, alla savi. Löydöt: rautanaula
6	6754904	365076	sekoittunut 25 cm, alla savi. Löydöt punasavikeramiikka ja modernia lasia.
7	6754915	365025	sekoittunut 20 cm, alla savi.
8	6754955	365137	hiekkamoreeni
9	6754961	365143	hiekkamoreeni
10	6754903	365089	sekoittunut pintamaa 15 cm, alla täyttömaa. Löydöt: sekoittuneessa maassa naula
11	6754978	365061	hiekkamoreeni
12	6754980	365067	hiekkamoreeni
13	6754992	365085	hiekkamoreeni
14	6754993	365092	hiekkamoreeni
15	6754962	365091	hiekkamoreeni
16	6754961	365090	hiekkamoreeni
17	6754962	365089	hiekkamoreeni
18	6754965	365087	hiekkamoreeni
19	6754960	365088	hiekkamoreeni
20	6754954	365083	hiekkamoreeni
21	6754951	365086	hiekkamoreeni
22	6754949	365088	hiekkamoreeni
23	6754953	365093	hiekkamoreeni
24	6754954	365099	hiekkamoreeni
25	6754952	365104	hiekkamoreeni
26	6754945	365101	hiekkamoreeni
27	6754942	365100	hiekkamoreeni
28	6754933	365096	hiekkamoreeni
29	6754933	365092	hiekkamoreeni
30	6754931	365093	hiekkamoreeni
31	6754925	365087	hiekkamoreeni
32	6754937	365110	hiekkamoreeni
33	6754937	365112	hiekkamoreeni
34	6754933	365119	hiekkamoreeni
35	6754940	365123	hiekkamoreeni
36	6754945	365127	hiekkamoreeni
37	6754950	365124	hiekkamoreeni
38	6754904	365078	sekoittunut. Löydöt tiiltä
39	6754907	365076	sekoittunut. Löydöt tiiltä, fajanssia ja pala punasavikeramiikkaa.
40	6754907	365071	sekoittunut. Löydöt tiiltä
41	6754893	365045	sekoittunut savinen maa

Punasavikeramiikan pala sekoittuneesta maasta.
Löytöjä ei otettu talteen.

Oikea. Sekoittunutta maata alueen lounaisosassa. keski. Täyttömaata purettujen rakennusten kohdalla.
Vasen. Savista sekoittunutta maata tutkittavan alueen länsiosassa.

Savista maata alueen etelä-
kaakkoisosaan tehdyssä
koekuopassa.

Kuvia

Vasen. Alueen kaakkoisosaa. Risuauma alueen kaakkoisnurkassa. Oikea. Alueen eteläosaa. Kivirakenteen jäännös kuvassa suuren puun kohdalla.

Alueen itäosaa Saarelantien laidalla. Hiljattain hakattua ja laikutettua metsäaluetta, kivikkoista ja paikoitellen hyvin kuoppaista maastoa Vasen kuva koilliseen, oikea länteen.

Vasen. Hannu Poutiainen tekee koekuoppaa kivijalan eteläpuolelle. Paikalla täyttömaata. Oikea. Alueen eteläosaa, vanhan tien kohdalla.

Vasen. Alueen pohjoisosaa kuvattuna etelään. Oikea. Laikutettua, hiljattain hakattua metsämaastoa alueen länsiosassa. Kuva lounaaseen.